ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00979

ТУРИЗМ СОҲАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ УЧУН РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Бахром Боходирович Хашимов
Тошкент давлат иқтисодиёт университети асистенти
baxrom_akrombek@mail.ru

АННОТАЦИЯ

Мақолада туризм соҳасида рақамлаштиришни ривожлантириш ҳақида сўз боради. Муаллифлар сайёҳлик бозори субъэктларининг рақамли технологиялардан фойдаланиш мотивларини қайд этадилар. Рақамлилаштириш туристик хизматларнинг ишлаб чиқарувчилари ва истеъмолчилари ўртасидаги алоқанинг янги шакли бўлиб, туристик ташкилотларнинг рақобатдош устунликлари манбаига айланиши таъкидланган.

Калит сўзлар: рақамли технологиялар; туризм; туристик хизматлар; онлайн резервасёнлар; мобил иловалар, туризмдаги рақамли технологиялар.

DIGITAL TECHNOLOGIES FOR TOURISM DEVELOPMENT

ABSTRACT

The article talks about the development of digitalization in tourism. The authors note the motives of the tourism market entities in the use of digital technologies. It was noted that digitalization is a new form of communication between producers and consumers of tourism services, which will become a source of competitive advantages for tourism organizations.

Keywords: digital technologies; tourism; tourist services; online reservations; mobile applications, digital technologies in tourism.

КИРИШ

Жаҳон туризм саноатида технологиялар билан боғлиқ туб ўзгаришлар юз бермоқда. Сўнгги ўн йил ичида технологик ютуқлар саёҳат хизматларини тадқиқ қилиш ва брон қилиш жараёнини сезиларли даражада ўзгартирди. Рақамли технологиялар келажакдаги шаҳарларда маданият ва туризмни ривожлантириш стратегиясининг асосий йўналишига айланмоқда.

Шаҳар маконидаги рақамли технологиялар сайёҳларни шаҳар муҳитига зудлик билан қўшилишига ҳисса қўшади ва ўзларининг саёҳатларини мустақил

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00979

равишда режалаштиришларига, маҳаллий аҳоли билан синхрон таржимаси билан эшитиш воситаси орқали мулоқот қилишларига, музейларга ва дам олиш ва кўнгил очиш жойларига ташриф буюриш бўйича шахсий тавсиялар олишларига, ҳисобга олиш унинг афзалликлари.

Рақамли технологияларни жорий этишда энг фаол бўлган туризм соҳаси рақамлаштириш жараёнидан четда қолгани йўқ. Туризм соҳасида янги рақамли технологиялардан фойдаланиш доимий равишда кенгайиб боради, улар ҳамма учун қулайроқ бўлиб келмоқда.

Интернетининг кенг тарқалган ривожланиши сайёҳларнинг ташриф буюрган жойларини ҳисобга олган ҳолда уларнинг хоҳиш-истакларини аниқ таҳлил қилишга имкон берганлиги сабабли туризм бизнесининг ривожланишига сезиларли ижобий таъсир кўрсатмоқда. Туризм соҳасидаги нарсалар Интернетининг технологиялари геолокацион билакузуклар, мобил қўлланмалар, чипталарни тўлаш дастурлари, виртуал реаллик технологиялари каби техник воситаларнинг пайдо бўлишини ўз ичига олади.

Замонавий дастурий таъминот сайёҳнинг афзалликларига тезкорлик билан жавоб бериши, борадиган жойни қидиришда ёрдам бериши ва мамлакатнинг туристик диққатга сазовор жойларини баҳолаши мумкин. Ушбу маълумотларга асосланиб сиз сайёҳнинг профилини, ташриф буюрадиган объэктларини, сайёҳлик жойларига ташриф буюриш вақтини ва бошқаларни таҳлил қилишингиз мумкин. Туристларнинг сўровномаларини ўтказиш ва уларни статистик қайта ишлаш учун махсус вақт ва моддий харажатлар деярли йўқлиги сабабли сиз Интернетдан туристик имтиёзларни таҳлил қилиш, уларнинг ўзгаришини олдиндан билиш ва мавжуд туристик таклифлар мижознинг эҳтиёжларига мос келишига ишонч ҳосил қилиш учун фойдаланишингиз мумкин.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Рақамли маркетинг маҳсулот ёки хизматни тарғиб қилиш воситаси сифатида замонавий иқтисодиётнинг муҳим қисмига айланди. Бозорнинг ҳар бир асосий сегменти рақамли технологиялар ёрдамида ривожланмоқда, улардан фойдаланган ҳолда сотиш ҳажмини ошириш, товар хабардорлигини ошириш ва компания ёки ташкилот фаолияти билан боғлиқ айрим тенденцияларни яратиш. Туризм рақамли технологияларни мақсадига эришишнинг энг қисқа ва энг самарали усули деб билади. Охирги фойдаланувчи саёҳат маршрутидан

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00979

минглаб километр узоқликда бўлиши мумкинлиги сабабли, рақамли реклама туризм соҳасида муҳим рол ўйнайди [1].

"Бугунги кунда 3,5 миллиард одам Интернетга уланган. Бу рақамга турли ёшдаги, даромадлари ва ижтимоий мавқеи ҳар хил одамлар киради. Ушбу кўрсаткич ҳар йили ўсиб бормоқда. Агар илгари Интернетдан асосан ёшлар фойдаланади деб ҳисобланса, энди кўпроқ ва ундан катталар ва айниқса чет элда ҳар куни ижтимоий тармоқлардан фойдаланадилар ва Интернетдан маълумот қидиришда фойдаланадилар ", - деди Дулат Иман," Казакҳ Тоурисм "миллий компанияси ПР ва маркетинг департаменти директори.

Манба материали сифатида биз туризм соҳасидаги рақамли технологияларнинг ривожланишини тавсифловчи статистик маълумотлар, Россиядаги туристик хизматларнинг онлайн сотилишини ўрганиш бўйича таҳлилий ҳисоботлардан фойдаланганмиз. Федерация ва дунё [2].

Рақамли технологияларнинг сайёҳлик бозорини ривожлантиришга ва саёҳатчилар учун қулай шаҳар муҳитини шакллантиришга таъсирини ўрганиш.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Сўнгги олти йил ичида глобал миқёсда туристик ўсишнинг ўсиши кузатилди ва глобал миқёсда, 2030 йилга келиб 350 миллионга яқин халқаро сайёҳлик келиши кутилмоқда, УНWTO маълумотларига кўра, келувчилар 1,8 миллиардга этади.

Шу билан бирга, ҳозирда 2021 йил иккинчи ярмида сайёҳлик фаоллиги 50 фоизга пасайиши тахмин қилинмоқда, бу йил халқаро туризмдан умумий экспорт тушумининг прогнози 2019 йилдаги 1,75 триллион доллардан 0,9 триллион долларга тушди.

Мастер Сард Глобал Дестинатион Индех маълумотларига кўра, орқага қараб, 2009-2018 йилларда халқаро тунда келганларнинг умумий ҳажми 140,3% га ўсган даврда, 2009 йилдан 2018 йилгача бўлган халқаро кечада келган тушумларнинг умумий ҳажми 176% га ўсди, туристик харажатлар эса 197% га ошди.

2019 йилда жаҳон туризм фаолияти 3% дан 4% гача ўсди, Европада эса 6% га ўсиши тахмин қилинмоқда. Шу билан бирга, мавжуд бўлган туризмни этказиб бериш бўйича ЭС тадқиқотида Европа Иттифоқидаги сайёҳлик хизматларининг атиги 9 фоизигина таклифлар ва таклиф ўртасидаги катта фарқни қолдириб, Европа Иттифоқидаги сайёҳлик хизматларининг атиги 9 фоизи тақдим этилган деб тахмин қилинган. Жаҳон сайёҳлик ташкилоти

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00979

томонидан эълон қилинган рақамлар шуни кўрсатадики, халқаро туризмдан жами экспорт даромади 2018 йилда 1,7 триллион долларга етди ва 2017 йилга нисбатан 4 фоизга ўсди [3].

Россия Иқтисодий ривожланиш вазирлиги томонидан ишлаб чиқилган 2035 йилгача бўлган стратегия юқори сифатли туристик маҳсулотни шакллантириш ва тарғиб қилиш учун шароит яратиш орқали Россияда ички ва кирувчи туризмни ривожлантиришга қаратилган. Ҳужжат 20 сентябр куни Россия Федерацияси ҳукумати томонидан тасдиқланган.

Бошқа воситалар билан бир қаторда Россияда туризм ҳам рақамли технологиялардан фойдаланган ҳолда ривожланади. Туризмдаги рақамли технологияларнинг асосий вазифалари:

• давлат туристик хизматларини электрон шаклга ўтказиш;

• туризм бозори иштирокчилари учун электрон ҳисобот бериш имкониятини таъминлаш;

• маълумотларнинг такрорланишига йўл қўймаслик учун туризм соҳасидаги давлат ахборот тизимларини бирлаштириш.

Стратегия харидорларнинг яхши тажрибасини яратиш ва бозорнинг барча иштирокчиларини бирлаштириш учун ташқи маълумотлар манбалари билан бирлаштирилган онлайн платформани яратишни талаб қилади. Платформа асосида турли хил блоклар, хизматлар ва мобил иловалар ишлаб чиқилиши мумкин, улар Россия Федерациясининг туристик маҳсулотини илгари суриш тизимини ривожлантиришга қаратилган функцияларни амалга оширади [4].

Ички ва кирувчи туризмни ривожлантиришнинг муҳим вазифаларидан бири энг яхши мижозни шакллантириш учун онлайн платформада барча бозор иштирокчиларини бирлаштирадиган туризм экотизимини шакллантириш учун шароит яратишдир. Ташқи маълумотлар манбалари ва ижтимоий платформалар билан бирлаштирилган тажриба (Королева, 2018).

Платформа асосида ҳар хил ривожланишига қаратилган функцияларни амалга оширадиган блоклар, хизматлар ва мобил иловалар Ўзбекистон Республикасининг туристик маҳсулоти ҳаракати. "Муҳим рақамли эчимлар" орасида Ўзбекистон Республикасининг президенти алоҳида таъкидлади:

- сайёҳлик бозорини яратиш ва тарғиб қилиш бўйича ҳаракатларни марказлаштириш Ўзбекистон Республикасининг сайёҳлик маҳсулотини янада ривожлантириш.

- кўп тилли туристик ёрдам хизматларини, шу жумладан ахборот хизматларини, навигация хизматларини жорий этиш ва ривожлантириш

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00979

туристик хизматларнинг мавжудлиги, сифати ва жозибадорлигини ошириш, туристик ресурслардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш мақсадида ўзига хизмат кўрсатиш;

- шаҳарларда электрон сайёҳлик меҳмон картасини ва шунга ўхшаш мобил иловани ишлаб чиқиш ва жорий этиш иловалар Ўзбекистон Республикасининг ташкил этувчи субъэктлари (мобил қурилмалар учун халқаро хариталар ва иловаларнинг аналоги.

Мен жамоат транспортидан фойдаланишим, маданий тадбирлар ва тадбирлар тўғрисида билишим, сайёҳлик кўргазмаси объэктларига боришда чегирмалардан, шунингдек бошқа имтиёзларни тақдим этишим мумкин);[5].

Келтрилган маълумотларга қарейдиган бўлсак Рассия Федрациясида ишлаб тўрган сайёҳлик платформасини бир ўргансак.

Ахборот технологиялари ривожланиши ва уларнинг тарқалиши кўрсаткичларидан бири бу туристик хизматларни онлайн брон қилиш улуши. Тадқиқотчиларнинг фикрига кўра, онлайн саёҳат хизматларини брон қилиш бозори ҳажми аста-секин ўсиб бормоқда. (Аналйтиса ..., 2016).

Россияда саёҳат бозори - деярли 800 миллиард рубл (2017) барқарор ўсиши билан йилига 20% дан сал кўпроқ (эТравел ..., 2018) (1-расм).

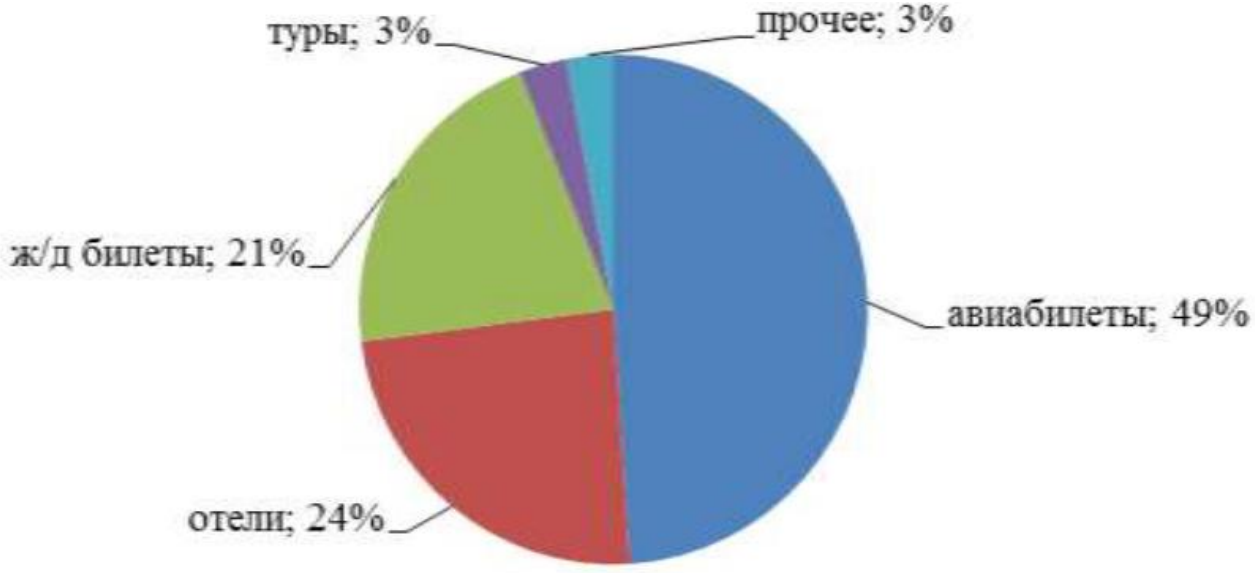

расм 1. Россия истеъмолчилари томонидан сайёҳат хизматларини онлайн сотиш.

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00979

Саёҳат хизматларини онлайн сотиш истеъмолчиларининг тор доираси билан машҳур: ҳаво ва темир йўл чипталари

Россияликларнинг 20% онлайн харид қилади, 12% меҳмонхоналар ва саёҳатларни сотиб олади. 2017 йилда эТравел бозорининг савдо ярми авиачипталар (2-расм).

2-расм. 2017 йилда Россия Федерациясидаги эТравел бозорининг тузилиши.

Онлайн хизматлар кўрсатиншдан келадиган сармояни энг катта қисми, ави ҳисобланар экан.

1-жадвал

Браузер ва дастур орқали саёҳат хизматларини онлайн сотиш хусусиятлари

Браузер савдоси пулни тежашни истаган харидорлар орасида машҳурдир, чунки веб-сайтда хизмат нархи мойил бўлади минимал, аммо айни пайтда бу сайтларда машҳур бўлган қидирув сўровлари, аксарият фойдаланувчилар дастурлар орқали харидларни амалга оширадилар.

Россия Федерациясидаги эТравел бозори яхши ўсиш салоҳиятига эга: режалаштираётганлар туфайли аудиторияни кўпайиши мумкин онлайн чипталарни 1,8 марта, меҳмонхоналар / саёҳатларни - 2,4 марта брон қилишни бошланг. Ёш аудитория сегментида ўсишнинг энг катта салоҳияти

тории 18-24 ёш - 3,5 марта (Аналйтиса ..., 2016). Онлайн туристик хизматлар бозорининг ўсиши мамлакатдаги беқарор иқтисодий вазият ва натижада кўплаб руслар орасида таътилга саёҳат этишмаслиги билан чекланиб қолмоқда [5 - 6].

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00979

Ўзбекистон Республикаси чет эллик сайёҳлар учун аеропортдаги шарт-шароитлар ва виза тартиблари соддалаштирилиши керак, аеропорт ходимлари чет тилларини биладиган ва сайёҳлик онгига эга бўлганлар орасидан танланиши керак.

Қуйида Ўзбекистон Республикаси сайёҳлик бизнесининг SWOT таҳлили келтирилган

(2-жадвал).

Ўзбекистон сайёҳлик бизнесининг CWOT таҳлили.

Кучли	Заифлик
- барқарор сиёсий вазият; - Ўзбекистон халқининг меҳмондўстлиги; -давлат кўмаги; -туристик реклама ресурслари; -барқарор бозор рақобати; -қониқарли кўрсаткич	- келаётган туризмни ривожлантириш учун ривожланмаган туризм инфратузилмаси; - юқори нарх ва ташқи капиталнинг пастлиги; - ярмаркаларда иштирок этишнинг юқори нархи;

Туристик хизматлар бозорининг маркетинг тадқиқотлари мамлакат ҳудудий салоҳиятидан самарали фойдаланишга замин яратади, чунки дастлаб туризм соҳасида маркетинг тадқиқотлари нафақат талабни ўрганиш ва унинг потенциал мижозларини аниқлашга, балки талабни ўзи ҳисобга олган ҳолда шакллантиришга ҳам қаратилган. маълум ҳудудларнинг мавжуд туристик салоҳиятини ривожлантириш ва ундан фойдаланиш [8].

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Туризм саноатини рақамлаштириш жараёни унинг рақобатбардошлигини оширишга ёрдам беради, чунки мижозлар хизмат кўрсатиш сифатини яхшилайдилар ва туристик хизмат кўрсатувчи компаниялар ўз фаолиятидан кўпроқ даромад олишади. Шундай қилиб, рақамли трансформация таъсири остида ҳозирги вақтда туризм соҳасида муҳим тенденциялар пайдо бўлди. Туризм соҳасида инновацион ва рақамли технологиялар имкониятларидан фойдаланиш замонавий рақамли дунёда туризм соҳасини рақобатдош бўлишига ижобий таъсир кўрсатмоқда.

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00979

Ўтказилган тадқиқотлар асосида чет эл истеъмолчиларининг сегментлари ижтимоий-демографик омиллар билан аниқланди, улар қуйидагича тақдим этилади: инглиз тили - Ўзбекистондаги умумий сайёҳлик оқимининг 10%, ёши - 35 ёшдан 54 ёшгача, ўрта ва олий маълумот, 26 % - оила; иккинчи гуруҳ - корейслар сайёҳлар оқимининг 8 фоизини ташкил этади, 25 ёшдан 54 ёшгача, олий маълумот, 39 фоиз - турмуш қурган жуфтликлар; 3-гуруҳ - французлар - 25 ёшдан 54 ёшгача бўлган сайёҳлар оқимининг 6%, ўрта ва олий маълумот, 32% турмуш қурганлар; 4 ёшдан - 35 ёшдан 54 ёшгача бўлган немислар, олий ва ўрта маълумот, 24% - турмуш қурган жуфтликлар; 5 гуруҳ-япон - сайёҳлар оқимининг 1%, 45-65 ёш, олий маълумот, турмуш қурган жуфтликлар 10% ни ташкил қилади.

REFERENCES

1. Ziyadin, S., Koryagina, E., Grigoryan, T., Tovma, N., Ismail, G.Z. International Journal of Civil Engineering and Technology, 10(1), 998-1010 (2019).
2.Аверин Д. Готовность крупнейших городов кцифровому будущему. URL: https://tjournal.ru/flood/60636-gotovnost-krupneyshih-gorodov-kcifrovomu-budushchemu (дата обращения:29.09.2019).
3.https://www.reportlinker.com/marketreport/Tourism/6226/Tourism?gclid=EAIaIQobChMI-af8rsnZ7wIV8BJ7Ch0FbwYZEAAYAiAAEgK8A_D_BwE
4. https://club.cnews.ru/blogs/entry/tsifrovye_tehnologii_v_turizme
5. URL: https://www.tourdom.ru/hotline/itrazrabotki-dlya-turbiznesa/kak-izmenitsya-turizmv-2019-godu/ (дата обращения: 29.09.2019). Количество пользователей интернета в России.
6. URL: http://www.bizhit.ru/index/users_count/0-151 (дата обращения: 29.09.2019).
Компания Booking.com назвала тенденции устойчивого туризма URL: https://news.
booking.com/sustainabilityreport2017/ (дата об-ращения: 29.09.2019).
7. Ziyadin, S., Litvishko, O., Dubrova, M., Smagulova, G., Suyunchaliyeva, M. Diversification tourism in the conditions of the digitalization. International Journal of Civil Engineering and Technology. 10(2), 1055-1070 (2019).
8.https://www.tetrapak.com/campaigns/connecting-the-food industry?gclid=EAIaIQobChMIaf8rsnZ7wIV8BJ7Ch0FbwYZEAAYASAAEgJTZPDE